

СЮЖЕТИ УКРАЇНСЬКОГО ПОБУТУ В УКРАЇНСЬКОМУ ЖИВОПИСІ ХХ
СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються особливості розвитку побутового жанру в українському живописі ХХ століття. Аналіз творів таких митців як Ф.Кричевський, О. Кульчицька, М. Кузнецов

Ключові слова: живопис, українське мистецтво, побутовий жанр, модерн.

The article deals with the different ways of the development of the household genre in Ukrainian paintings of the 20th century. Analysis of the works of such artists as F. Krychevskiy, O. Kulchytska, M. Kuznetsov

Key words: painting, Ukrainian art, household genre, modern art.

Українське мистецтво ХХ століття є різноманітним і багатогранним. В ньому окреслюються очевидні відмінності між генерацією художників-реалістів, які були сформовані під впливом передвижників, і молодими художниками, що йшли на пошук нових методів роботи та пластичних форм. Однак, у такому творчому різноманітті побутовий жанр не втрачає свою популярність, лише підлягають змінам його ідейно-естетичні засади [1, с. 54]. В перші роки ХХ століття класична побутова картина, з її літературним розробленим сюжетом, зазнає змін у творчості молодих митців. У їх творчість, на заміну живописному аскетизму реалістичної техніки, прийшло розмаїття декоративних прийомів – сміливих ліній, яскравих кольорних сполучень, узагальнених форм. Надзвичайним творчим піднесенням, різноманітністю художніх стилів та напрямів в Україні вирізняється перша третина ХХ ст. [3, с. 7].

Цікаві творчі знахідки можемо бачити у роботах відомої української мисткині Олени Кульчицької (1877- 1967). Творчому шляху художниці властиві блискучі індивідуальні риси, які поєднують в основі кращі традиції українського народного і професійного мистецтва. Сповнені неймовірно великою любов'ю до рідного краю, твори Кульчицької вражають чудовою щирістю і ліризмом художньої мови. Прикладом є портрети сестри Ольги. Перший її портрет написано у 1909 році. На картині зображена мрійлива молода дівчина, що ховається від сонця під парасолькою. У роботі присутні віртуозні лінії, майстерно зроблено переходи яскравих кольорових градацій.

Працюючи у Львівському музеї етнографії з 1938 року, художниця створила чимало зразків національного вбрання з різних часів і різних регіонів. Кульчицька настільки майстерно знала кожен орнамент будь-якого краю чи навіть села, що з легкістю розпізнавала територіальну приналежність костюму. Подорожуючи Україною, вона буквально збрала колекцію зразків одягу з Гуцульщини, Лемківщини, Покуття та й інших етнічних районів України. Не випадково, у своїх творах, Кульчицька часто зверталася до побутових сюжетів. На своїх полотнах «Молода у весільному вінку», «Портрет дівчини в українському вбранні», «Гуцульське весілля», художниця доволі деталізовано промалювала всі узори вишивки, з любов'ю передала усі етнічні особливості головних героїв. Картина «Діти на Леваді» (1908), є яскравим прикладом того наскільки вона була закохана у свій рідний край, його красу та звичаї. Основним сюжетом картини є гра, в яку активно бавиться група дітей. Чимала увага приділена їх одягу, який насамперед майстерно пророблений. На другому плані зображені інші діти, але вже разом з мамою. Молодший, напевно, саме почав ходити, через те й знаходиться під увагою як і мами, так і й сестри. Недалеко біля річки ходять руді корови. Одночасно зображені цілих три різних сюжети, але з'єднані вони наче в один. У роботі надзвичайно вдало передано національний колорит. Багатогранній та універсальній художниці ніколи не вистачало образних вимірів і формальних засобів для виявлення всіх творчих засобів [4, с. 100]

Ще одним знаним митцем у мистецтві ХХ століття є Федір Кричевський (1879-1947). Художник був одним з організаторів Київського художнього інституту і є прикладом для багатьох наступних поколінь українських художників. Картини майстра «Свято врожаю», «Шахтарське кохання», «Дівчата», «Веселі доярки», «Квітуча Україна», створені у передвоєнні роки, пронизані життєрадісним, світлим настроєм, яскравим почуттям оптимізму й бадьорості. Одним з кращих зразків українського побутового жанру є його картина «Наречена» (1910), яка, до речі, стала натхненням для нашої творчої кваліфікаційної роботи. Йому дійсно вдалося створити яскравий і глибокий психологічний образ, який, насамперед, викликає певні алузії з композиційними схемами портретів старих часів. Робота наче насичена живою енергетикою, вражає виразність художнього образу. На полотні цієї роботи зображений процес вбирання молодої до шлюбу. Дивлячись на одяг нареченої цілком можна збагнути, що вона належить до досить заможної родини, а саме весілля напрочуд буде пишним та гучним. Також є відомий триптих художника «Життя» який складається з трьох частин: «Любов», «Сім'я» і «Повернення». До речі, у цій композиції можна впізнати відносну стилістику австрійського символіста Густава Клімта (картина «Поцілунок», 1907–1908). Та це, насамперед, не дивно, адже Кричевський навчався в цього художника у Відні. Однак композиція Федора Кричевського є, на відміну від Г.Клімта, виразно українська за своїм змістом. У триптиху розповідається про те, що щойно одруженого щасливого селянина забирають на війну, але після двох років служби він повертається додому (остання частина, «Повернення»). Глядач може відчувати, які хвилювання та мучення пережили за цей час головний герой та його родина, які не могли знати, чи повернеться він живим. Але все ж він повернувся, тому і є сподівання на нове життя.

У передвоєнні часи Кричевський з великим захопленням працював над композиціями за мотивами відомої поеми Т. Г. Шевченка «Катерина». Сповнений чи то щирої радості, чи то справжнього трагізму поетичний образ Катерини, є високим творінням майстра, є шедевром художника. У 1920-ті рр. творчість Кричевського набуває нової масштабності і розмаху. Художник постійно збагачує свої творчі роботи цікавими засобами живописної мови, експериментує з лініями і плямами. Його творчість наповнюється новим змістом і вагомістю художнього монументального втілення.

Розвиток побутового жанру спостерігаємо і у творчості художника Миколая Кузнецова (1850-1929). Його увагу привертають соціальні протиріччя між панами та селянством, які пізніше після скасування кріпацтва, стали набагато гострішими. Спостерігаючи побут та життя звичайних селян, Кузнецов намагається знайти в цьому характерне та типове. Картину «На заробітки» Кузнецов пише в 1882 році. Ця картина є єдиною великою багатофігурною композицією у творчості художника. Кузнецов зображує групу селян з вилами та косами на плечах. Вони вимушені покинути свої рідні місця у пошуках заробітку, рухаючись степовим шляхом. Художник передає різноманітність селянських типів і характерів. Також, етюд до цього твору експонується у Миколаївському обласному художньому музеї ім. В.В. Верещагіна, на полотні якого зображена центральна постать композиції. Це молодий селянин, який іде вільним кроком по шляху попереду групи селян, одягнений у сині штани, заправлені в чоботи, вишиту сорочку та в солом'яному брилі. Автор добре підкреслює красу та фізичне здоров'я простих людей. Висока та міцна постать молодого чоловіка сповнена сили і величі, відображена на фоні високого синього неба та широких степових просторів. Творчість митця набуває широкого визнання, його полотна експонуються у Римі, Парижі, Берліні, Брюсселі [2, с. 84].

Таким чином, можна визначити, що культура українського живопису постійно спиралася на досягнення не тільки європейського мистецтва, а й глибоких національних традицій. Українські художники у ХХ столітті часто зосереджувалися на відтворенні сцен побутового жанру, зображуючи на полотні буденне життя українців. Серед сюжетів бачимо і святкування традиційних свят у колі близьких та рідних, і безтурботне дитинство під променями літнього сонця, і сільських людей, що прямують додому крізь запашні

стеги після довгих годин нелегкої роботи тощо. У живописних творах митців переважає гамма теплих кольорів, поєднання широких ліній з деталізацією, яскраві плями, стилізація.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асеева Н. Етюди мистецтвознавця // Хроніка-2000; Український культурол. альманах. – К., 1995, С. 450
2. Лобановський Б. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини ХІХ – початку ХХ ст. – К., 1989, С. 204
3. Скрипник Г. Історія українського мистецтва. Т. 5 : Мистецтво ХХ століття. – К., 2007, – С. 1047
4. Яців Р. Українське мистецтво ХХ ст.: Ідеї, явища, персоналії. – Л., 2006, С. 354

Рекомендує до друку науковий керівник старша викладачка Гуляєва О.В.